

Om Stormfloden paa Langeland

d. 13. November 1872.

Ved *I. T. ROHDE.*

Som Kilder er væsentlig
benyttet Arkivalier i Rigs-
arkivet og Dagspressen.

IMands Minde har vel ingen Naturbegivenhed i Danmark gjort større Indtryk end Stormfloden i 1872, der medførte, at store Arealer ødelagdes, mange Mennesker omkom eller led store Tab, og lange Kyststrækninger var opfyldt med strandede Skibe. Det var iøvrigt ikke alene i Danmark, at den 13. November blev indtegnet som en Ulykkesdag, ogsaa paa Tysklands og Englands Kyster rasede Stormen. I Danmark gik det mest ud over Kysterne ved Østersøen, navnlig Lollands og Falsters, ligesom ogsaa dér og paa Sydsjællands Kyst indtraf de fleste Strandinger, alene i Præstø Amt taltes omkring 80. For Svendborg Amts Vedkommende var Stormflodens Ødelæggelser mindre, navnlig gik kun faa Menneskeliv tabt. Mest Skade led Marstal, hvor 23 Skibe og 200 Baade dels sank, dels i beskadiget Stand kastedes paa Land, og Langelands Sydkyst.

Først i November havde hersket stærke Storme, der afstedkom mange Ulykker paa Søen, derefter indtraf nogen

Stilstand, til det stormende Vejr omkring den 10. November tog fat paany, ledsaget af bidende Kulde. Den 12te blæste det op til en voldsom Storm, og den i flere Dage staaende Vind af N. O. drev store Vandmasser fra den botniske Bugt vestpaa, hvor de i Kattegat mødtes med de Vandmasser, en hittidig N. V. havde sendt derind. Dette Sammenstød drev Vandet med stor Voldsomhed og Pludselighed over Landet.

I Rudkjøbing var Stormen om Natten til den 13. November bleven orkanagtig, og om Morgenen begyndte et stærkt Snefog som midt om Vinteren. Samtidig begyndte Vandet at stige foruroligende, og efterhaanden stod hele Havnen og Haverne ved Stranden under Vand lige op til Bygningerne. For Enden af Brogade var formelig dannet en Barrikade af Skibstømmer, Bygningstømmer, Brædder, Lægter, Joller, Foustager, Kasser etc. Telegrafvæsenets paa Havnepladsen oplagte Stænger gik til Søs. Skibene i Havnen klarede sig dog uden Havari, skønt deres Fortøjningspæle paa Havnekajen, der stod i $1\frac{1}{2}$ Alen Vand, blev trukne skæve. Kl. $4\frac{1}{2}$ om Eftermiddagen var Vandstanden naaet til ca. 8 Fod over dagligt Vande. Vandet stod nu omtrent 2 Favne fra Gavlen til Købmand F. Nielsens Forbygning, det var trængt ind i Toldbygningen, saa det derværende Gods maatte flyttes op paa Loftet, og til Tømmerhandler R. Larsens Bygning, fra hvilken de derværende Familier maatte reddes i Baade, der sejlede lige op til Husets Dør. Dæmningen for Veilen ud til Stranden blev gennembrudt paa en Længde af 12 Favne og saa dybt sløffet, at Vandet havde sit fri og uhindrede Løb udefter. Spangehuset, der laa paa Vejen til Kragholm ved Veilen, var oversvømmet af Vand, og et Par i Huset boende gamle og svagelige Ægtefolk blev reddede ved Møller Hansens, Bymøllen, resolute Optræden, idet han, da Vandet strøm-

mede voldsomt ind, skyndsomst ilede til og gennem Vandmasserne bar dem, en for en, til en i Nærheden højtliggende Gaard. Huset, der stod i 2¹/₂ Alen Vand, blev meget ramponeret, Skorstenen, Loft og Vægge styrtede ind. Fra Rudkjøbing Kirketaarn saa man paa Siø Vandet staa over hele Øen, ja endog ind i Bygningerne paa Avlsgaarden. Af levende Væsener omkom dog kun alle Øens Harer. Al Forbindelse med Omverdenen ophørte af sig selv. Intet Dampskib vovede sig ud, og at benytte Sejlbaad kunde der ikke være Tale om i det Oprør, Søen var, tilmed da Fygsne til hen paa Eftermiddagen hindrede al Orientering. Telegrafforbindelsen med Marstal og Svendborg var ogsaa afbrudt.

Kl. 5³/₄ om Aftenen, da Stormen var noget aftaget, begyndte Vandet at falde og sank rask til Kl. 10, men først den næste Dag Kl. 6 var Vandstanden omtrent den samme som under almindelige Forhold.

Man kunde nu begynde at overse den lidte Skade, der dog i Rudkjøbing ikke var stor udover omblæste Træer og neddryssede Tagsten. Men værre var de Meddelelser, som nu strømmede ind fra det øvrige af Øen. Hele Østkysten var opfyldt af inddrevne Dele af Huse, Vragstumper, al Slags Bohave, Klæder, Spinderokke, Vugger, Baade, døde Heste og Kreaturer, formentlig fra Lolland, og imellem dette fandtes ved Botofte Liget af en lille Pige og ved Hennemved af to smaa Dreng. Børnene var utvivlsomt Søskende og henhørende til en Familie i Gloslunde Sogn paa Lolland, hvor Mand og Kone med 7 Børn var druknede. Alle Langelands Sogne havde lidt betydeligt, mest dog Magleby, hvor det halve af Sognets Areal havde staaet under Vand. Før der i Slutningen af denne Artikel gives en Oversigt over den i hvert Sogn skete Skade, skal anføres, hvad der blev gjort for at lindre Nøden.

Ved den første Efterretning om Ulykken gav Indenrigsministeriet telegrafisk, senere skriftlig, Amtmændene Paalæg om personlig gennem Sogneraadene at give detailleret Indberetning om den lidte Skade. Men da dette jo vilde tage sin Tid, traadte den private Godgørenhed strax til for at afhjælpe den øjeblikkelige Nød. Og her udfoldede Nationen en storslaaet Hjælpsomhed, man var strax beredt til at hjælpe, hver gav sin Skærv, den højeste som den laveste. I Kjøbenhavn dannedes en Centralkomité, og rundt om i Landet dannedes lokale Komitéer. Den 18. November dannedes i Magleby Sogn en Understøttelseskomité, der strax hos Beboerne fik tegnet 1305 Rdl. I Rudkjøbing dannede den sig med det Formaal at virke for en Nationalindsamling ved frivillige Bidrag, men dog først og fremmest at afhjælpe den paa Langeland herskende øjeblikkelige Nød, hvorfor den ogsaa søgte Samarbejde med Sogneraadene. Borgmester Sager, der blev Komitéens Formand og Kasserer, satte sig dernæst i Forbindelse med Generalkassereren for den i Kjøbenhavn sammentraadte Centralkomité, Etatsraad Stæger, for at opnaa Samarbejde, der resulterede i, at Komitéen i Rudkjøbing skulde sørge for den første Hjælp paa Langeland og eventuelt have Tilskud fra Centralkomitéen, medens et eventuelt Overskud i Rudkjøbing skulde afleveres til Centralkomitéen. — I Rudkjøbing afholdtes endvidere Bazar og Dilettantkomedie til Fordel for de Vandlidte. „Det forenede Dampskibsselskab“ tilbød at befordre alle Varer til de stedlige Hjælpekomitéer gratis, ligesom Postvæsenet gav gratis Postbefordring. Ogsaa i Udlandet traadtes hjælpende til.

Som nævnt havde strax efter Ulykken Indenrigsministeren paa Statens Vegne paalagt Amtmændene personlig hos Sogneraadene at skaffe Oplysninger og Taxation

af den skete Skade, men dette Apparat maa have virket for langsomt, thi et Blad kan ikke afse at give sin Harmeluft i Spydigheder over Regeringen, der hidtil har indskrænket sig til at søge „detailleret Beretning“ og lader flere Dage gaa, før den udsender „Esbern Snare“, saavel som Ordre til Fyr- og Vagerinspektøren om „paa sin Vej lejlighedsvis“ at kaste et Blik paa de skibsbrudne, medens Folk omkommer af Sult, Tørst og Kulde, Luften forpestes af henliggende Aadsler, og store Kapitaler, som kunde være frelste, gaar til Grunde ved de talrige Fartøjer, som fra hele Østersøen er sejlet ind paa vore Kyster. I Rigsdagen var livlige Debatter om Erstatnings-spørgsmaalet for Statens Vedkommende. Ministerens Standpunkt var iøvrigt, hvad han fremhævede i Rigsdagen, at lade den private Godgørelse hjælpe gennem Central-komitéen. Ministeren fandt, det var en farlig Sag for Staten at støtte Enkeltmand for Naturbegivenhed, Konsekvensen vilde jo kun blive, at Staten ogsaa maatte træde til, hvor en Mand mistede f. Ex. Heste af Rygmarvstæring eller en hel Besætning af Miltbrand. Han blev dog skarpt imødegaaet, bl. a. med Henvisning til, at hvis nu f. Exs. Skibene i Marstal havde været hjemme, saa vilde den have lidt et Tab af en Million, og hvem skulde saa betale det?

Imidlertid var det til Centralkomitéen indkomne Beløb, over 1 Mill. Rdl., stort nok til at dække Skaden efter de Principper, den havde antaget, og den var ikke smaalig. Først sørgedes for at godtgøre private Personer den Skade, der var tilføjet dem, naar disse efter deres økonomiske Stilling maatte siges at trænge dertil, og naar det ikke ligefrem var Spekulationsforetagende, som Skaden var overgaaet. Det udførtes saaledes, at Fattige og Ubemidlede, som ikke havde andet, fik Erstatning fuldt

ud, hvorimod Folk, for hvem Tabet ikke kunde siges at tilintetgøre deres Tilværelse, fik Erstatning med to Trediedele eller Halvdelen. Formuende Folk fik intet. — Centralkomitèen tog sig ogsaa af den Skade, der var sket paa Søen, i alt Fald de for Egenes Vedkommende, som forøvrigt havde været vandlidte, saaledes at der blev givet Erstatning til alle ubemidlede Ejere af Dæksbaade o. dsl. indtil to Trediedele. — For de Familier, der mistede deres Forsørgere, sørgedes ogsaa rundelig. Uagtet dette medførte en Udgift af 600 à 650,000 Rdl., viste der sig endda Midler tilovers til at kunne dække den Skade, som maatte fremkomme ved en nærmere Undersøgelse af Vandets kemiske Indvirkning paa Jorden. Ja, Centralkomitèen gik saa vidt, at den hjalp kommunale Havne, men dette medførte Kritik, da man mente, at Kommunerne var Statens nærmeste Paarørende og derved gik med til at understøtte velhavende Folk i Kommunerne som Skatteborgere. — I sin Helhed maa det siges, at Centralkomitèen virkede rundhaandet og afhjalp al virkelig Nød. Som bekendt blev der endda et betydeligt Overskud af de indkomne Midler. Troen paa Komitéens Hjælpsomhed kunde da ogsaa give sig pudsige Udslag. Saaledes rejste en Landmand fra en af Øerne til Komitéen i Kjøbenhavn for at hæve nogle ham formentlig tilkommende Penge. Rigtignok indrømmede han, at hans Ejendom ingen Skade havde taget, men en Broder, der nu var død, havde Vandfloden voldt ikke ringe Fortræd. Som hans Arvtager fandt han det logisk, at Erstatningen for den lidte Skade ogsaa gik over paa ham. Af denne Opfattelse var Komitéen dog ikke.

Efter den af Sogneraadene paa Langeland foretagne Taxation fordelte Skaden i de forskellige Sogne sig som følger, i det dog bemærkes, at Fremgangsmaaden ved Taxationen ikke har været ganske ensartet.

SNØDE-STOENSE SOGN:

Ødelæggelsen taxeredes til 7,408 Rdl.

fordelt paa 62 Skadelidte.

I Snøde Hesselbjerg, Tressebølle, Østrehuse, Baste-mose, Uglebjerg, Hou og Lohals nævnes megen Jord overskyllet og nogen gaaet tabt. Størst Tab havde Forpagter Hansen, Steensgaard, og Gaardejer Mads Rasmus-sen Hansen, Uglebjerg, henholdsvis 350 og 400 Rdl.

BØDSTRUP SOGN:

— 3,788 Rdl., 23 Skadelidte.

Her var det især gaaet ud over Sønderkov og Lej-bølle, hvor meget Agerland var bortskyllet eller fyldt med Grus. Forpagter Hansen, Nedergaard, opgav sit Tab, indbefattet Siø, til 1050 Rdl. 1 Td. 4 Skp. Agerland var bortskyllet, 6 $\frac{1}{2}$ Skp. Agerland fyldt med Grus og Eng overskyllet med Saltvand. Det næststørste Tab havde Gaardfæster. Jørgen Larsen, Leibølle, haft, nemlig for 940 Rdl., da 3 Td. 1 Skp. Land var overfyldt med Grus og ubrugeligt.

TRANEKIÆR-TULLEBØLLE SOGN:

— 10,255 Rdl., 66 Skadelidte.

I denne Taxation er ikke medregnet den ødelagte Skibsbro i Spodsbjerg, da den regnedes til Færgegaarden, der laa i Longelse Sogn. Ødelæggelsen havde især ramt Botofte, hvor Huse stod under Vand i faldefærdig Tilstand, meget Pløjeland og Engene stod under Vand og en Del Land var aldeles borte. Boelsmand Chr. Larsen Nymand havde ca 14 Td. Land under Vand, deraf 3 Td. Agerland

fuldstændig ødelagt, og Tabet androg 1000 Rdl. — Paa Korsebølle Jord havde 120 Td. Land staaet under Vand, og Skaden ansloges til 600 Rdl.

SIMMERBØLLE SOGN:

— 491 Rdl., 9 skadelidte.

Her havde især Ribbjerg By lidt ved Overskylning, den største Skadelidtes Tab taxeredes dog kun til 180 Rdl.

STRYNØ SOGN:

— 1163 Rdl., 4 Skadelidte.

41 andre Lodsejeres større eller mindre Tab paa Jord og Hegn er ikke specificeret. Ialt havde 250 Td. Land været under Vand. Møller M. Jørgensens Tab taxeredes til 500 Rdl.

TRYGGELEV-FODSLETTE SOGN:

— 5,827³² Rdl., 25 Skadelidte.

I Sognet var 3 Huse beskadigede og et større Areal bortskyllet og fyldt med Grus. Proprietær Hastrups, Rødbjerghavn, Tab taxeredes saaledes:

c. 10 ¹ / ₂ Skp. Land bortskyllet	656 Rdl.
Plovfuren bortskyllet af 4 Skp. Land Ager...	125 —
c. 8 Skp. Land Splt og Drej paafyldt et Lag	
Grus og større Sten af 1 à 2 Alens Tykkelse	150 —
Havde ødelagt paa c. 12 Skp. Land for.....	180 —
og Rug paa 6 Skp. Land for.....	44 —
	<hr/>
	1155 Rdl.

Størst taxeredes dog Gaardmand N. Niensens, Bukkemose, Tab, nemlig til 1275 Rdl.

LONGELSE-FUGLSBØLLE SOGN:

— 13,393 Rdl., 71 Skadelidte.

I sin Indberetning fremkommer Sogneraadet med den Bemærkning, at det havde vurderet Skaden, der var lidt paa Boliger, Husgeraad og Indbo og paa Jorder, og hvad det sidste angik saaledes, at Oversvømmelse paa Vintersæd og paa Jord, der var pløjet til Vaarsæd, antoges at have lidt Skade for den halve Afgrøde, som kunde være ventet paa den paagældende Jord ved de skadelige Stoffer, Søvandet havde efterladt sig i Jordbunden.

SKRØBELØV SOGN:

— 12,940 Rdl., 47 Skadelidte.

Under Vand havde staaet 767 Td. $6\frac{1}{2}$ Skp. Land. Navnlig var det gaaet ud over Kragholm By, hvor mange Huse var beskadigede. Paa Faarevejle ansloges Skaden paa Avlingen til 1200 Rdl., paa Dæmninger og Jorder til 7.000 Rdl.

LINDELSE SOGN:

— 8,454 Rdl., 42 Skadelidte.

Lindelse og Herslev By overskyllede og betydelig Skade paa Bygningerne. Paa Proprietær Lefeldts Gaard var det halve Areal overskyllet, Bygningerne betydelig beskadigede, 3 Køer druknede og 3 Baade, der hørte til Gaarden, forsvundne. Tabet ansloges til 3,000 Rdl.

HUMBLE SOGN:

— 8,546⁷² Rdl., 145 Skadelidte.

Ristinge, Kædøby, Haugbølle, Helsned og Humble By

havde lidt mer eller mindre. Dæmningen for Haugbølle Nor var gennembrudt. I Paaø havde Husfæster under Frederiksberg, Hans Mikkelsen, Bruger af 12 Td. Land, faaet 11.000 □ Alen af Jorden aldeles bortreven, $1\frac{1}{2}$ Td. Land bortskyllet og 2 Tdr. Land paaført Sand og Grus, paa flere Steder indtil 1 Alens Højde, og 20 Favne Hegn af Ris og Tang, som beskyttede mod Havet, bortrevet. Skaden taxeredes til 1049 Rdl. — Hans Mikkelsens Gaard, der laa temmelig højt østen for Brolykke, var aldeles omringet af Vand, som stod ind i Bygningerne. Flere Baade blev kastet op til Gaarden, en endog 100 Alen forbi samme. Vandets Højde her opgaves til c. 6 Alen over daglig Vande.

MAGLEBY SOGN:

— 47,885 Rdl., 128 Skadelidte.

Her havde Stormfloden raset værst, det halve af Sognet havde været overskyllet.

Tabet fordelte sig saaledes:

1. Bygninger og Inventar	10,835 Rdl.
2. Tab paa Jorder:	
a. Aldeles tabt 25 Td $5\frac{1}{2}$	
Skp. Jord	8,540 Rdl.
b. Jord bortskyllet 42 Td.	-
$2\frac{1}{2}$ Skp.	13,740 -
c. Vintersæd 40 Td. 7 Skp.	3,330 - 25,610 -
3. Dæmningens Sprængning	4,000 -
4. Tab paa Mølle og Sluser	2,000 -
5. Tab paa Magleby Nors samtlige Areal	
544 Td. Land à 10 Rdl.	5,440 -
	<hr/>
	47,885 Rdl.

Af beskadigede Bygninger var 70, hvoraf i Bagenkop 32.

Vandet, der angaves at have staaet 9 Fod over Havfladen, væltede ind over Bagenkop og drev Beboerne ud af deres Huse. Et Sted saa man en Familie forlade deres Hus, vadende gennem Vandet, bagerst gik Husfaderen rygende paa sin Pibe, medens han under den ene Arm bar en af sine Unger og under den anden sin Gris, som begge med deres Hyl søgte at overdøve Stormen.

Af Fartøjerne i Havnen var en Jagt fra Rudkjøbing og to Dæksbaade, i hvilke Masterne var nedlagte, de eneste ubeskadigede Fartøjer. En fladbundet Evert blev kastet helt op paa Land, to mindre Fartøjer kastedes ud over Havnemolen og forsvandt, medens en lille Jagt fra Ristinge, der kastedes op paa Land, jagede sit Spryd op i Taget paa et Hus. En anden Jagt med beskadiget Laaring stod ved Siden af den. Om Eftermiddagen og hen paa Aftenen kom c. 100 husvilde Personer til Søgaard hos Forpagter Bay, hvor de forplejedes og indkvarteredes for Natten. Senere blev de gæstevenligt modtagne af forskellige Sognebeboere. — I Magleby stod Vandet op til Skolens Gavl og trængte ind i Kostalden. Dæmningen foran Magleby Nor blev gennembrudt, og Vandet væltede sig ind over dette udtørrede Areal og tilstødende Lavninger. Ved denne Lejlighed druknede en Mand, nemlig Vandmølleren, under Forsøget paa at redde sig i en Pram, der imidlertid kæntrede. En anden i Prammen værende Mand blev reddet. At der ikke omkom flere Mennesker skyldtes den Uforfærdethed, der vistest af behjærtede Mænd, som i Baade reddede de i Husene af det høje Vand indesluttede Beboere. Navnlig gjorde Gaardmand Hans Mikkelsen paf Søndebro sig særlig bemærket ved sin Aktivitet.